به نام خدا

نگارش فارسی

ششم دبستان ۱۳۹۷

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نام کتاب: نگارش فارسی ششم دبستان ـ ۴۹/۲۱
پدیدآورنده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
شناسهٔ افزوده برنامه‌ریزی و تألیف: نعمت‌الله ایران‌زاده، فردوس حاجیان، علیرضا چنگیزی، حاتم زندی، محمّدرضا سرشار، اسدالله شعبانی، زهرا السادات موسوی، شهین نعمت‌زاده، سلیم نیساری، عبّاسعلی وفایی (اعضای شورای برنامه‌ریزی)
حسین قاسم پور مقدم، فریدون اکبری شلدره، نازیلا بهروان ، مهتاب میرایی آشتیانی، مرجان سجودی، راحله محمّدی، حسن ذوالفقاری و محمّدرضا سنگری (اعضای گروه تألیف)ـ سید اکبر میرجعفری (ویراستار)

مدیریت آماده‌سازی هنری: اداره‌ی کلّ نظارت بر نشر و توزیع موادّ آموزشی
شناسه افزوده آماده‌سازی: لیدا نیک‌روش (مدیرامورفنی وچاپ) ـ مجید ذاکری یونسی (مدیر هنری) ـ جواد صفری (طرّاح گرافیک، طرّاح جلد) ـ نوشین رستمی (صفحه‌آرا) ـ الهام ارکیا، میثم برزا، ثنا حسین پور، پارسا حسین‌پور، فاطمه حق‌نژاد، سیاوش ذوالفقاریان، فاطمه رادپور، صادق صندوقی، ایمان نکاحی، لیدا معتمد (تصویرگران) ـ کامران انصاری (طرّاح خط رایانه‌ای) ـ زهرا ایمانی نصر، آذر روستایی فیروزآباد، علیرضا ملکان، زینت بهشتی شیرازی، احمدرضا امینی و حمید ثابت کلاچاهی (امور آماده‌سازی)
نشانی سازمان: تهران: خیابان ایرانشهر شمالی ـ ساختمان شماره ی۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن: ۹ـ۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار:۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی:۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
ناشر: اداره‌ی کلّ نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)
سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ چهارم ۱۳۹۷

برای دریافت فایل pdf کتاب‌های درسی به پایگاه کتاب‌های درسی به نشانی www.chap.sch.ir و برای خرید کتاب‌های درسی به سامانه فروش و توزیع مواد آموزشی به نشانی www.irtextbook.ir یا www.irtextbook.com مراجعه نمایید.

کلیه‌ی حقوق مادّی و معنوی این کتاب متعلّق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به‌صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه‌ی فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع، بدون کسب مجوز ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

شابک ۴-۲۴۸۲-۰۵-۹۶۴-۹۷۸ ISBN 978 -964 - 05 - 2482 - 4

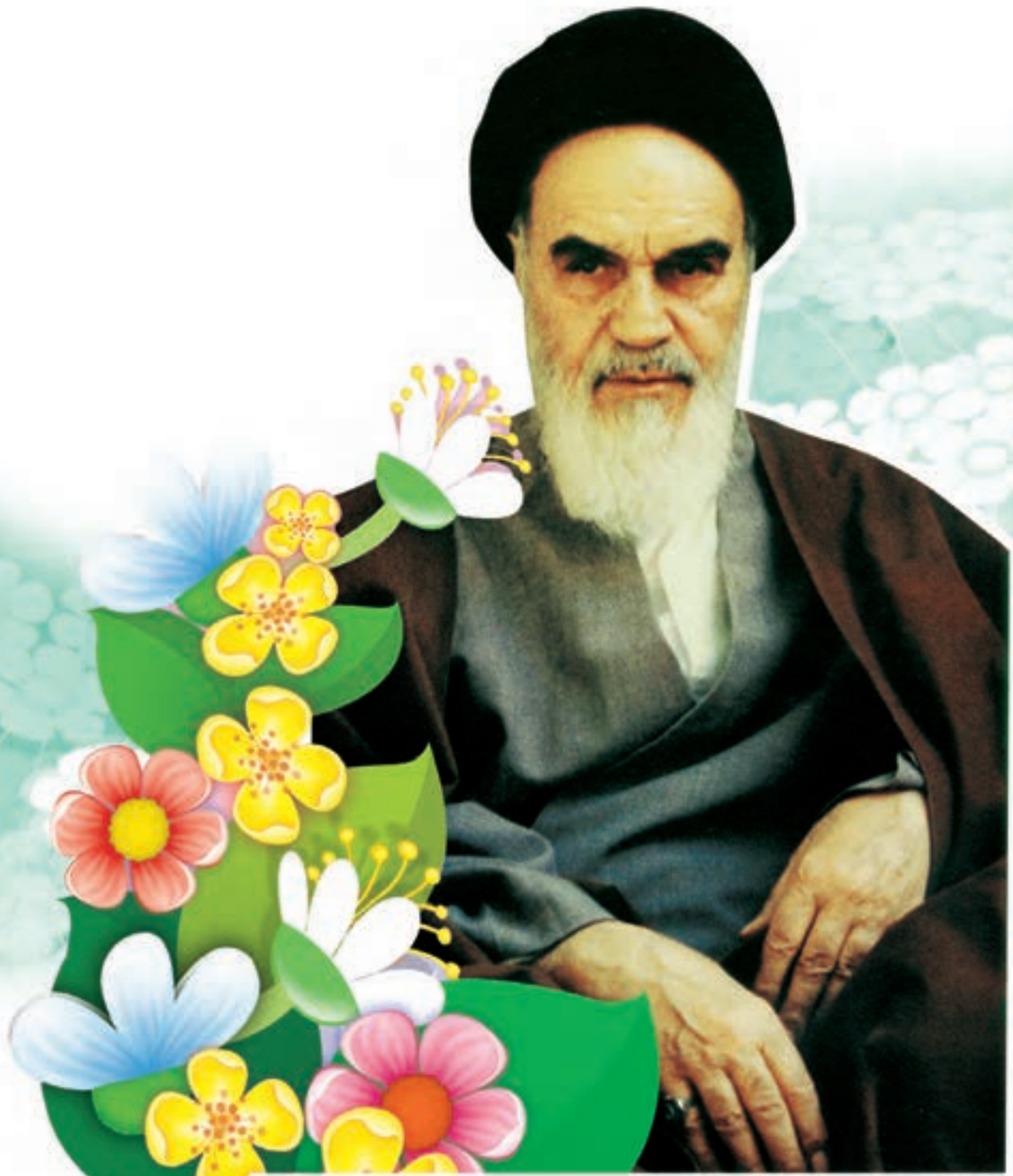

امام خمینی:

فرزندان عزیزم، امید است با نشاط و خرّمی درس‌هایتان را خوب بخوانید و در همان حال به وظایف اسلامی که انسان‌ها را می‌سازد، عمل کنید و اخلاق خود را نیکو کنید و اطاعت و خدمت پدران و مادرانتان را غنیمت بشمارید.

فهرست

پیشگفتار ۵

فصل اوّل: آفرینش ۷

درس اوّل: معرفتِ آفریدگار ۸
درس دوم: پنجره‌های شناخت ۱۲

فصل دوم: دانایی و هوشیاری ۱۹

درس سوم : هوشیاری ۲۰
درس چهارم: داستان من و شما ۲۵
درس پنجم: هفت خانِ رستم ۲۹

فصل سوم: ایرانِ من ۳۵

درس ششم: ای وطن ۳۶
درس هفتم: درس آزاد (فرهنگِ بومی ۱) ۴۱
درس هشتم: دریاقُلی ۴۴

فصل چهارم: نام‌آوران ۵۱

درس نهم: رنج‌هایی کشیده‌ام که مپرس ۵۲
درس دهم: عطّار و جلال الدّین محمّد ۵۷
درس یازدهم: شهدا خورشیدند ۶۱

فصل پنجم: راهِ زندگی ۶۷

درس دوازدهم : دوستی و مشاوره ۶۸
درس سیزدهم: درس آزاد (فرهنگِ بومی ۲) ۷۲
درس چهاردهم: رازِ زندگی ۷۵

فصل ششم: علم و عمل ۸۱

درس پانزدهم: میوه‌ی هنر ۸۲
درس شانزدهم: آداب مطالعه ۸۶
درس هفدهم: ستاره‌ی روشن ۹۰

پیشگفتار

پروردگار مهربان را سپاس می‌گوییم که توانستیم کار مطالعه، طرّاحی و سازماندهی ساختار و محتوای کتاب درسی و دیگر کارافزارهای آموزشی فارسی و نگارش پایه‌ی ششم را به فرجام برسانیم.

امیدواریم آموزش این برنامه، سبب شکوفایی استعدادهای نوآموزان و آینده‌سازان ایران اسلامی و رشد و بهبود فرایند آموزش عمومی میهن عزیزمان گردد.

زبان فارسی، برای ما جایگاه و اهمّیت بسیار ارجمندی دارد؛ چون از سویی هویت فرهنگی ما را سامان می‌دهد و از دیگر سوی، درگاهِ رفتن به دنیای آموزش و یادگیری دیگر علوم و فضایل است.

درس فارسی، پیام آور شکوه و جلالِ فکر و فرهنگ ایران اسلامی در طول روزگاران است. جوهره‌ی آثار حکیمان و فرزانگان پهنه‌ی علم و ادب فارسی، از سرچشمه‌های زلال معارف باورشناختی دین اسلام و بن‌مایه‌های فرهنگی، بهره برگرفته است.

بزرگان و ستارگانِ درَخشان آسمان فرهنگ و ادب، همچون فردوسی، سعدی، مولوی، حافظ و ملاصدرا و...، حکیمان الهی و انسان‌های فرهیخته و دین باوری بوده‌اند که رگ رگِ وجودشان از آن آبشخورها، بارور و سیراب شده است و به همین سبب است که آثار این ادیبان و عالمان، روایتگر معارف قرآنی و ظرایف حکمی زبان فارسی است. زبان فارسی، روح ملّت و جانمایه‌ی وحدت آفرین ایرانیان، در سراسر عالم است.

برای آنکه آموزش محتوای این کتاب، به فراخور شأن و جایگاه درس فارسی و همسو با اصول و اهداف برنامه و انتظارات مؤلّفان، انجام گیرد، توجّه به نکات زیر، ضروری است:

۱ رویکرد عام تدوین و سازماندهی محتوا و تألیف کتاب، شکوفایی فطرت با تکیه بر نگرش فرهنگی ــ تربیتی است.

۲ رویکرد خاص آموزشی بر مهارت آموزی یا آموزش مهارت‌های زبانی و فرازبانی، استوار است، به همین روی، همزمان به‌مهارت‌های خوانداری و نوشتاری و نیز مهارت‌های فرازبانی (تفکّر، نقد و تحلیل) پرداخته‌ایم.

۳ برپایه‌ی برنامه‌ی درسی فارسی، جهت گیری زبان آموزی از اوّل دبستان تا پایه‌ی ششم، حرکتی از زبان به سوی ادبیات است. به همین دلیل است که در فارسی اوّل دبستان، همه چیز در خدمت آموزش و یادگیری نشانه‌های زبانی است، هرچه از پلکان زبان آموزی بالاتر می‌آییم، به بار فرهنگی ــ ادبی آن افزوده می‌شود. یعنی در پایه‌ی اوّل، زبان خود موضوع و هدف آموزش بوده است ولی در پایه‌های بالاتر مثل ششم، زبان، گذرگاهی است برای رفتن به دنیای معانی و مفاهیم علوم گوناگون.

۴ کتاب نگارش به قلمرو نوشتاری و نمادهای خطّی زبان و به دیگر سخن، به پهنه‌ی مهارت‌های تولید مکتوب زبان مربوط می‌شود؛ کتاب فارسی با قلمرو شفاهی زبان و به بیان دیگر با قلمرو دریافتی یا ادارکی زبان، پیوند می‌یابد؛ یعنی در کتاب مهارت‌های خوانداری فارسی، زبان آموز، اطّلاعات و معارف را از طریق متن درس‌ها و آموزه‌ها، دریافت می‌کند و این کار، سبب پرورش ذهن و زبان، گسترش دامنه‌ی واژگان و تقویت تفکّر و تحلیل دانش‌آموز می‌شود که در گفتار و بیان دیدگاه‌ها و حضور فعّال در کارهای گروهی و نقد و تحلیل شفاهی، قابل مشاهده و ارزشیابی است ؛ امّا در کتاب نگارش، آموخته‌ها در قالب نوشته، نمایان می‌شوند.

۵ کتاب نگارش، در اصل به قسمت‌های زیر، بخش می‌شود:

الف) فعّالیت‌های املایی و دانش زبانی، نخستین تمرین‌های نوشتاری هستند و با هدفِ سنجش و ارزشیابی از آموخته‌های املایی و نکات زبانی کتاب فارسی و بر پایه‌ی متن درس، طرّاحی شده‌اند. پرسش‌هایی با تکیه بر درس فارسی آمده که ماهیت املایی دارند، بنابراین ضروری است به بهانه‌ی پاسخ به پرسش‌ها، آموزه‌های املایی نخست آموزش داده شوند.

ب) نگارش، در این قسمت، نوشتن اوّلیه و ساده، آموزش داده می‌شود و سیرِ نوشتن از کلمه تا کلام، تداوم می‌یابد. یعنی نخست، انتخاب و کاربرد کلمه، سپس گسترش واژه و ترکیب سازی، در پی آن، عبارت نویسی، پس از آن، جمله نویسی و سرانجام، بند نویسی مورد توجّه قرار می‌گیرد. البتّه همه‌ی این کارها به طور پنهان و غیر مستقیم و در قالب پرسش‌های نگارشی سازماندهی شده است.

پ) کارگاه نویسندگی، در حقیقت، اصلی‌ترین بخش کتاب نگارش با تکیه بر مهارت‌های نوشتاری، در همین قسمت آمده است. به بیان دیگر، دو قسمت نخست، مراحل تکرار، تمرین، دست‌ورزی، نرمش ذهن و زبان و قلم برای دستیابی به مهارت نوشتن و روی آوردن به یک کار خلّاقانه و آفرینشی است.

ت) درک متن: این بخش، سایه‌ای از فرایندهای درک و فهم کتاب فارسی است که در قالب فعّالیتی ویژه، با متن‌هایی متفاوت، سازماندهی و تدوین شده است. تلاش کرده‌ایم در طرّاحی پرسش‌ها، سطوح درک متن را پیش چشم داشته باشیم، ازاین رو، تمرین درک متن، فرصت بسیار خوبی برای رشد مطالعه‌ی علمی و کتاب خوانی مؤثّر و تقویت توانایی فهم متن است.

ث) هنر و سرگرمی: با دو هدف بازآموزی آموخته‌هاو تنوّع آفرینی، نوشته شده است. قرار گرفتن این بخش در پایان فصل‌ها به معنای بازخوانی و مرور آموخته‌هاو به گونه‌ای جمع‌بندی آموزه‌های محتوایی فصل‌هاست. از سوی دیگر، فعّالیت‌های خوش‌نویسی هم فرصتی برای رشد جنبه‌های هوش زیبایی‌شناسی و هنری دانش‌آموزان، فراهم می‌آورد. هدف اصلی این است که دانش‌آموزان هنگام تمرین و رونویسی خطّ نستعلیق ساده یا هنری، با زیبایی‌ها و ظرایف دیداری خطّ فارسی انس بگیرند.

۶ برای بهبود آموزش زبان فارسی در طول سال تحصیلی، بهتر است در آغاز سال، جلساتی با اولیای دانش‌آموزان برگزار شود و نحوه‌ی کار با کتاب‌های فارسی به آنان توضیح داده شود. این کار، موجب آگاهی بیشترخانواده‌ها از رویکردها، روش‌ها و ساختار کتاب می‌شود و در نتیجه، تعامل بین مدرسه و خانواده را ارتقا می‌بخشد.

۷ از آنجا که انجام هرعمل نیاز به راهنما و دستورالمعل دارد، انتظار می‌رود همکاران محترم درکلیه‌ی مراحل تدریس از مطالب کتاب راهنمای معلّم و کارافزارهای آموزشی فارسی به‌خوبی استفاده کنند. کارافزارهای آموزشی درس فارسی برای پشتیبانی از محتوای کتاب فارسی تهیه شده است و به کارگیری اجزای آن درحین تدریس موجب تسهیل، تحکیم و غنی‌سازی آموزش و یادگیری زبان فارسی می‌شود.

۸ درس‌های «آزاد» (فرهنگ بومی) فرصتی مناسب برای معلّم و دانش‌آموزان است تا در محیط کلاس و با آرامش، نوشتن را تمرین کنند. نوشتن درس آزاد به شما کمک می‌کند تا مفاهیم و مطالب ضروری متناسب با منطقه‌ی خود را با در نظر گرفتن فصول کتاب در کلاس درس طرح کنید. این انعطاف‌پذیری کتاب به شما فرصت می‌دهد تا کمبودهای احتمالی را جبران کرده، در برنامه‌ریزی درسی و تألیف بخشی از محتوای کتاب، مشارکت داشته باشید.

۹ در ارزشیابی از این کتاب‌ها به مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی، تفکّر و قدرت تحلیل دانش‌آموزان در طول سال تحصیلی توجّه شود و در امتحانات رسمی پایان ماه یا پایان نوبت نیز مهارت‌های خوانداری و نوشتاری (درک متن، املا، نگارش و انشا) به‌عنوان فعّالیت‌های عملی، مورد توجّه قرار گیرد.

۱۰ ویژگی تلفیق آموخته‌ها و مفاهیم یادگیری ایجاب می‌کند تا در آموزش محتوای فارسی به دیگر کتاب‌های درسی نیز توجّه شود. به همین سبب، بسیاری از مفاهیم حوزه‌های دیگر، نظیر اجتماعی، هنری، دینی، علمی، تفکّر و حتّی ریاضی در کتاب فارسی با استفاده از شیوه‌های قصّه و شعر ارائه شده است.

رهنمودهای ارزنده‌ی شما همکاران ارجمند، همواره پشتوانه‌ی گام‌های ما و سبب استواری کارها خواهد بود. پس ما را به مهمانی خوانش‌های مبتنی بر تجربه، فرا بخوانید و ما را از یافته‌های عالمانه‌ی خویش، بهره‌مند سازید.

این همه گفتیم لیک اندر بسیچ — بی‌عنایات خدا، هیچیم هیچ
بی‌عنایات حق و خاصان حق — گر مَلک باشد، سیاهستش ورق
ای خدا، ای فضلِ تو حاجت روا — با تو یاد هیچ کس، نبوَد روا
قطره‌ی دانش که بخشیدی ز پیش — متّصل گردان به دریاهای خویش

■ دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری ■ گروه زبان و ادبیّات فارسی

فصل اوّل ۱

آفرینش

- درس اوّل : معرفتِ آفریدگار
- درس دوم: پنجره‌های شناخت

درس اوّل

معرفتِ آفریدگار

املا و دانش زبانی

۱ با توجّه به متن درس، کلمه‌های مرتبط با هر واژه را بنویسید.

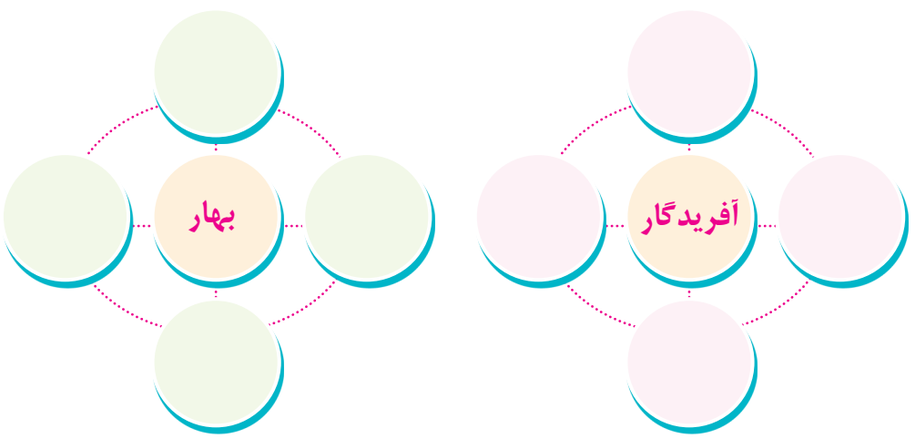

۲ با توجّه به متن درس، جاهای خالی را با واژه‌های مناسب کامل کنید.

- اندیشه کردن در کار ..... و ..... موجب روشنایی دل می‌گردد.
- باد بهاری از طرف ..... وزیدن گرفت.
- هر برگی از درختان نشانه‌ای از ..... کردگار است.

۳ نوع جمله‌های زیر را مشخّص کنید.

جمله	نشانه‌ی نگارشی	نوع جمله
زیر درخت را نگاه کن		
برای سربلندی میهن عزیزمان چه کارهایی باید انجام دهیم		
امروز بهترین دوستم جان مرا نجات داد		
خدایا تو معرکه‌ای		

نگارش

۱ با کلمات زیر، متنی مناسب در چند سطر بنویسید.

بهار، سوسن، نرگس ، لاله‌زار ، بید، بلبل

.....

.....

.....

.....

.....

۲ داستان زیر را تا یک بند، ادامه دهید.

امروز شاخه‌ی دیگری از درخت توت شکست و بر زمین افتاد. درخت توت، آهی کشید و به درخت بید در آن سوی باغ، که کودکان، کاری به کارش نداشتند، خیره شد .

.....

.....

.....

.....

.....

.....

کارگاه نویسندگی

هنگام نوشتن به نکات زیر، توجّه داشته باشیم:

- از کاربرد کلمه‌های گفتاری و شکسته خودداری کنیم.
- از تکرار کلمه‌ها بپرهیزیم.
- ساده و خوانا بنویسیم.

۱ بهار و زیبایی‌های آن را با کلامی زیبا توصیف کنید. در متن خود از یک یا دو بیت شعر که در مورد فصل بهار سروده شده است، استفاده کنید.

۲ با نثر ساده و روان، زیبایی‌های محلّ زندگی خود را در یک بند معرّفی کنید.

.....

.....

.....

.....

.....

۳ ضرب المثل «شکر نعمت، نعمتت افزون کند» را در یک بند توضیح دهید.

.....

.....

.....

.....

.....

درس دوم

پنجره‌های شناخت

املا و واژه آموزی

۱ از بین واژه‌های زیر آنهایی را که با هم ارتباط دارند، در یک گروه قرار دهید.

فکر　　معلومات　　افکار
تعلیم　　تفکّر　　معلّمان
تعلیمات　　متفکّران

الف ← .....

ب ← .....

۲ مانند نمونه، واژه‌ها را کنار هم قرار دهید و هر تعداد که می‌توانید، واژه‌ی جدید بسازید و در جدول بنویسید.

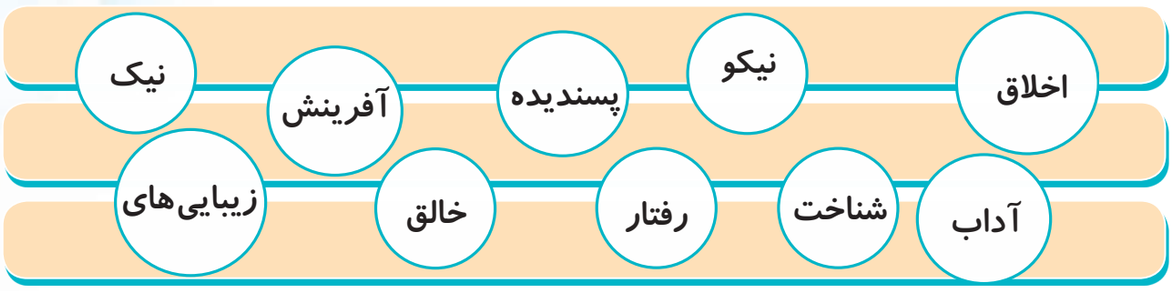

اخلاق نیکو ـ اخلاق پسندیده .....

.....

.....

۳ الف) در جمله های زیر نهاد و فعل را مشخص کنید.

جمله	نهاد	فعل
ما پدیده ها را خوب و دقیق می بینیم		
انسان باید خالق خود را بشناسد.		
.....		

ب) برای هر گروه از واژگان، دو هم‌خانواده‌ی دیگر بنویسید.

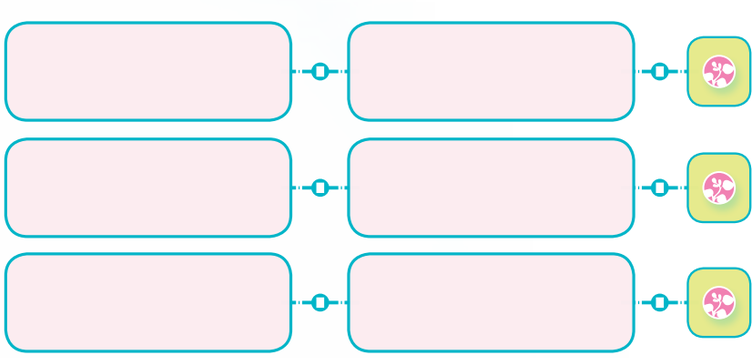

نگارش

۱ **متن زیر را با یکی از کلمات (از، به، در، با) کامل کنید.**

چلچله‌ی خوش آواز ..... آسمان به پرواز در آمد ..... ابر سلام کرد ..... کنار خورشید گذشت و ..... او لبخند زد ..... باد هم‌نوا شد ..... زمزمه‌ی آب گوش فرا داد و چهره‌ی زیبای خود را ..... آن مشاهده کرد. چلچله می‌دانست که چگونه ..... این همه زیبایی لذّت ببرد.

۲ **در مورد یکی از آفریده‌های خدا که توجّه شما را جلب کرده است، تحقیق کنید و گزارشی در دو بند ارائه دهید.***

موضوع:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

* در کتاب فارسی پایه‌ی پنجم، با معیارهای گزارش‌نویسی آشنا شده‌اید.

کارگاه نویسندگی

در به‌کارگیری واژه‌ها، هنگام نوشتن، باید دقّت کنیم. به نمونه‌های زیر توجّه کنید.

- صبح، او را دیدم.
- بامداد، او را دیدم
- پگاه، او را دیدم.

۱ به جای واژگان مشخّص شده، واژه‌های دیگری قرار دهید و جمله‌ها را بازنویسی کنید.

الف) هیچ چیز نمی‌تواند اثر محبّت را از بین ببرد.

. .....

ب) بپرسیم و از هیچ چیز نهراسیم.

. .....

پ) هرکسی شخصیت خود را در رفتار و عمل خویش نمایان می‌کند.

. .....

۲ اکنون درباره‌ی موضوعی که بیشتر به آن می‌اندیشید، یک بند بنویسید و از واژه‌هایی که دو به دو هم‌معنی هستند، استفاده کنید.

.....

.....

.....

.....

.....

۳ ضرب المثل «از تو حرکت، از خدا برکت» را در یک بند توضیح دهید.

.....

.....

.....

.....

.....

درک متن

الف) جمله‌های زیر را با دقّت بخوانید و به ترتیب درست، شماره‌گذاری کنید.

- ☐ مرد نگاهی به نانوا انداخت و گفت:«نان نیست، جان است برادر!»
- ☐ مرد گرسنه با دست نانی را نوازش کرد و گفت:«ای مرد، چقدر می‌گیری که مرا از این نان‌ها سیر کنی؟»
- ☐ روزی روزگاری مردی خسته و مانده، تشنه و گرسنه به شهری رسید.
- ☐ این شد که گفت: «سکّه‌ای بده و هر چه که می‌خواهی از این نان‌هابخور!»
- ☐ «چه می‌خواهی مرد؟ اینها که می‌بینی نان است، نه چیز دیگر!»
- ☐ نانوا لبخندی زد و گفت: «سکّه‌ای بده و نان بخر و بخور. نوش جانت!»
- ☐ او با دیدن نان‌های تازه آب دهانش سرازیر شد.
- ☐ طوری حرف می‌زنی که گویی سال‌هاست نان ندیده‌ای.

☐ نانوا به او خیره شد و با خودش گفت: «این مرد هر چه پرخور و گرسنه باشد، بیشتر از چند نان نمی‌تواند بخورد».

☐ روزهاست که نان ندیده‌ام؛ ولی نان‌های تو از آن نان‌هاست که خوردن دارد.

☐ از آنجا که خیلی گرسنه بود، جلوی دکّان نانوایی ایستاد.

☐ مرد با خوشحالی سکّه‌ای به نانوا داد و شروع به خوردن کرد.

☐ نانوا که مرد گرسنه را دید، پرسید:

ب) پس از مرتّب کردن جمله‌ها، دو سؤال طرح کنید و پاسخ آنها را بنویسید (سعی کنید سؤال‌ها با توجّه به مفهوم کلّی متن باشد).

الف .....

.....

ب .....

.....

هنر و سرگرمی

۱ از روی سرمشق زیر، خوش‌خط و زیبا بنویسید.

بیا تا جهان را به بد نسپریم — به کوشش همه دست نیکی بریم

.....

نباشد همی نیک و بد پایدار — همان بِه که نیکی بود یادگار

.....

۲ با توجّه به جدول الف، حروف را جایگزین نمادها کنید و واژه‌های به‌دست آمده را بنویسید.

الف)

ا	د	ر	ن	ت	ی	ص	ش	پ	ف	س	خ
❄	8	🐦	◪	⊘	⊥	⊢	⊿	🍃	๑	❦	⚑

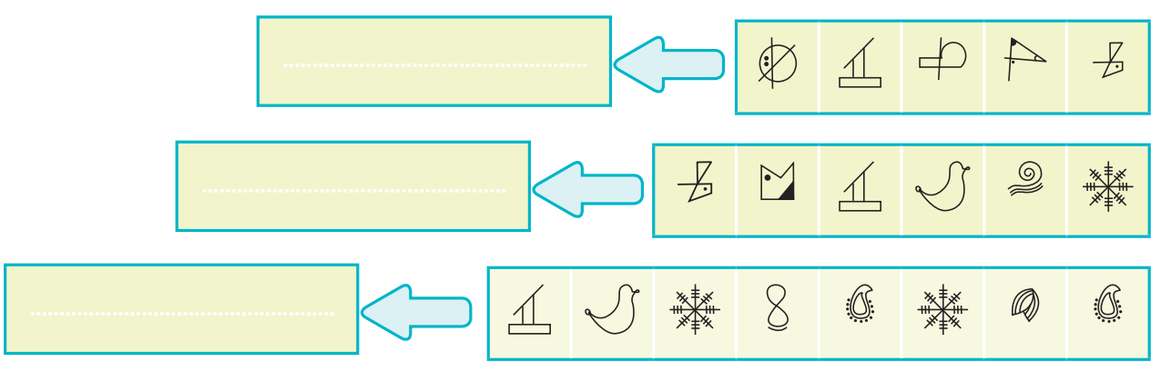

حالا شما برای حروف زیر نمادهایی طرّاحی کنید. سپس هر تعداد واژه‌ای که می‌توانید، بسازید.

ب)

ع	م	ل	ط	ب	و

دانایی و هوشیاری

۲
فصل دوم

- درس سوم: هوشیاری
- درس چهارم: داستان من و شما
- درس پنجم: هفت خانِ رستم

درس سوم

هوشیاری

املا و دانش زبانی

۱ مانند نمونه، هم خانواده ی هریک از واژه ها را بنویسید.

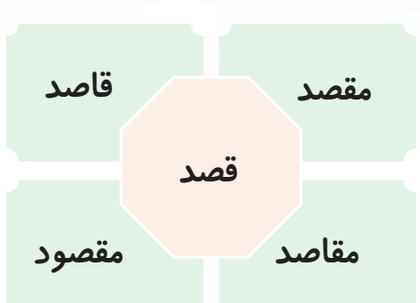

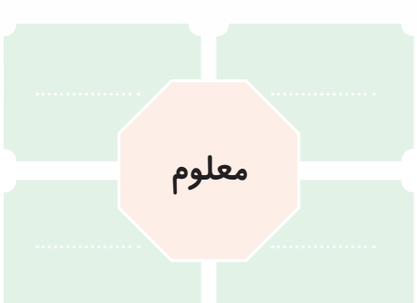

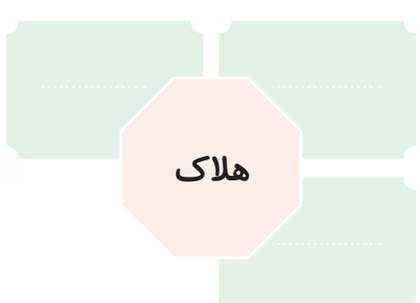

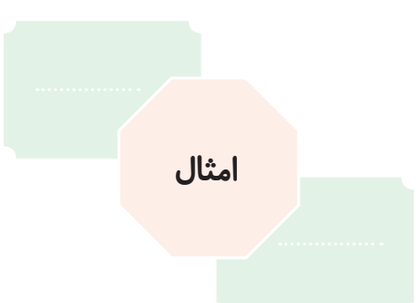

۲ با توجّه به متن درس، جمله‌هایی را که واژه‌های « قصد، آزرده خاطر، زهرآلود» در آنها به کار رفته است، بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

۳ مانند نمونه کامل کنید:

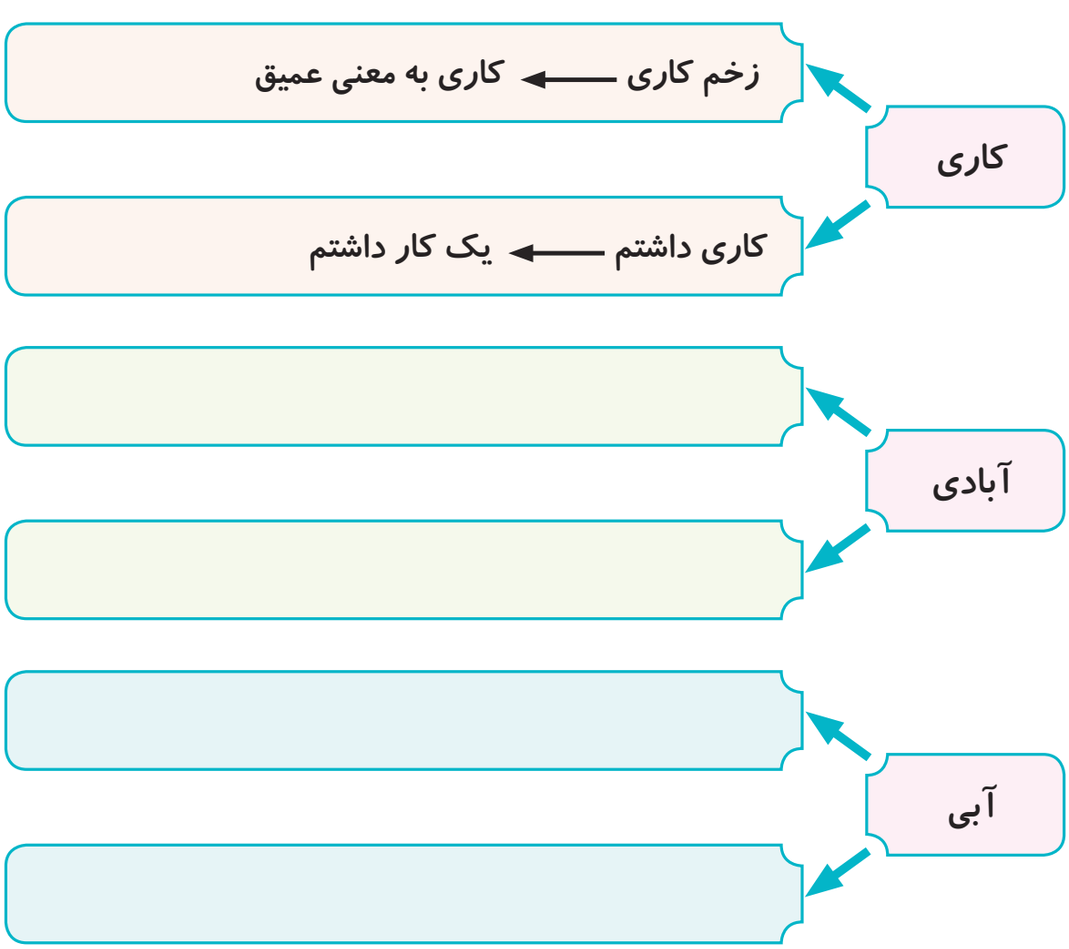

نگارش

۱ داستان درس را در یک بند خلاصه کنید و نام جدیدی برای آن انتخاب کنید.

موضوع:

.....

.....

.....

.....

.....

۲ الف) جاهای خالی را با واژه‌های دلخواه پر کنید.

مادر بزرگ همیشه می‌گفت: «اگر برای کسی کاری می‌کنی، به ..... به رخ کشیدن یک‌جور ..... است و اگر منّت بگذاری کار قشنگت .....».

مادر بزرگ می‌گفت: «لازم نیست وقتی کار خوبی می‌کنی، داد بزنی. لازم نیست ..... و ..... را خبر کنی». می‌گفت: «کار خوب مثل ..... است. خودش منتشر می‌شود».

ب) نوشته‌هایتان را در گروه بخوانید. به نظر شما بهترین نوشته کدام بود؟ چرا؟

کارگاه نویسندگی

شرح حال: یکی از راه‌های تمرین در نویسندگی، نوشتن شرح حال است. در شرح حال نویسی به این نکته‌ها توجّه می‌شود : زمان و محلّ تولّد، محلّ زندگی، ویژگی‌های خلقی و جسمی، وقایع مهمّ زندگی و ...

۱ **شرح حال خود را در یک بند بنویسید (خودتان را معرّفی کنید).**

.....

.....

.....

.....

۲ **بعد از یک میهمانی، ظرف‌ها در آشپزخانه درباره‌ی آداب غذا خوردن مهمان‌ها در حال صحبت بودند. گفت‌وگوی آنها را در دو بند بنویسید.**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

۳ مفهوم ضرب المثل «دشمن دانا بلندت می‌کند بر زمینت می‌زند نادانِ دوست» را در یک بند توضیح دهید.

.....

.....

.....

.....

.....

درس چهارم

داستان من و شما

املا و واژه‌آموزی

۱ در متن زیر، کلمات مشخّص شده را با حروف مناسب کامل کنید.

تلاش و کوشش شما تنها فرزند مهربان (باعـ.....) سربلندی و (عزّ.....) من می‌شود. بزرگی و (عـ.....مت) من و شما به این است که با هم، کنار هم و نگهبان هم باشیم. تغییر و (تـ.....وّل)، ویژگی هر پدیده‌ی زنده‌ای است. چهره‌ی نوشتاری و خطّی من برای ایجاد دوستی و (.....میمیت) میان من و شما کمی بیشتر (ا.....مّیت) دارد.

۲ برای هر یک از واژه‌های زیر، دو هم‌خانواده بنویسید.

علم ..... ، .....

عزّت ..... ، .....

۳ الف) جاهای خالی را با واژه‌های مناسب کامل کنید.

خزنده	+ ان	←	.....
.....		←	پرندگان
.....		←	نویسندگان
وابسته		←	.....

ب) چند واژه را که به این شیوه نوشته می‌شوند، بنویسید.

.....

نگارش

۱ **به‌عنوان یک ایرانی به نظرتان برای حفظ و پاسداری از زبان ملّی چه باید کرد؟ در یک بند بنویسید.**

.....

.....

.....

.....

.....

۲ **با استفاده از واژه‌های زیر، یک بند درباره‌ی زبان مادری خود بنویسید.**

بزرگی و عظمت، شکوه و شوکت، سربلندی و اعتبار

.....

.....

.....

.....

.....

کارگاه نویسندگی

هر نوشته از چند جمله‌ی به هم پیوسته درست شده‌اند. در هنگام نوشتن باید به اصل ساده‌نویسی و کوتاهی جمله‌ها توجّه کنیم.

۱ عبارت زیر را با جمله‌ای کوتاه تر، بیان کنید.

الف) من هم مانند شما موجودی زنده هستم و زندگی من، فراز و فرودها و داستانی طولانی دارد.

.....

ب) سحرگاهان خورشید از پشت افق، یعنی آنجا که دریا به آسمان می‌پیوندد، پدیدار می‌شود و چهره‌ی خود را به جهانیان نشان می‌دهد.

.....

۲ داستان کوتاهی از زبان خطّ فارسی بنویسید.

(کلمات متضاد مانند فراز و فرود ــ شکست و پیروزی را در داستان به کار ببرید.)

موضوع:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

۳ جدول زیر را کامل کنید.

قبلاً درباره‌ی زبان فارسی می‌دانستم	....
اکنون یاد گرفتم.....	....
تصمیم گرفتم.....	....

درس پنجم

هفت خانِ رستم

املا و دانش زبانی

۱ مانند نمونه واژه‌هایی از متن درس بیابید و در شکل بنویسید.

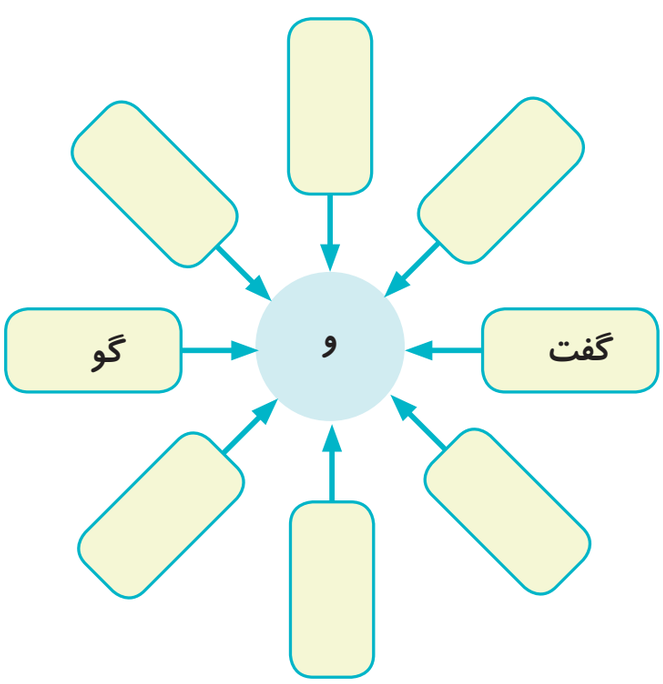

۲ با توجّه به علامت‌ها و واژه‌های نوشته شده، جمله‌های متناسب با آنها را از متن درس پیدا کنید و بنویسید .

..... از بَر، .....

..... .

رخش، ..... ، ..... اژدها ..... .

..... ، .....

..... خطرناک ، ..... ، ..... :

۳ الف) یک نمونه مبالغه که در صحبت‌هایتان به‌کار می‌برید، بنویسید.

■ مثال: صد دفعه گفتم ← در اصل گوینده صد بار نگفته، بلکه چند بار تکرار کرده است.

.....

.....

ب) معنای دور و معنای نزدیک کنایه‌ی زیر را بنویسید.

آب در هاون کوبیدن

معنای دور .....

معنای نزدیک .....

نگارش

۱ **بیت زیر را به نثر ساده بازنویسی کنید.**

خروشید و جوشید و برکند خاک زسُمّش زمین شدهمه، چاک چاک

.....

.....

۲ **برای موفّقیت در زندگی، به‌نظرتان چه خان‌هایی پیش‌رو دارید؟**

.....

.....

.....

.....

.....

۳ **یک نمونه مبالغه از متن درس ذکر کنید و آن را توضیح دهید.**

.....

.....

.....

.....

.....

کارگاه نویسندگی

بهره‌گیری از حواسّ پنجگانه

برای اینکه نویسنده‌ی خوبی باشیم، لازم است:

- **همه چیز را خوب و دقیق ببینیم (خوب دیدن).**
- **خوب و دقیق گوش دهیم (خوب گوش دادن).**
- **نسبت به بو، مزه و طعم اشیا، حسّاس و دقیق باشیم (تقویت حسّ چشایی و بویایی).**
- **گاهی به کمک حسّ لامسه، پدیده‌ها و اشیا را بشناسیم (تقویت حسّ لامسه).**

پس، مقدّمه‌ی خوب نوشتن، خوب دیدن، خوب گوش دادن، استفاده از حسّ بویایی، چشایی و لامسه است.

۱ **از پنجره‌ی کلاس به بیرون نگاه کنید و آنچه را می‌بینید، در یک بند بنویسید.**

.....

.....

.....

.....

۲ **چشمان خود را ببندید و حسّ خود را درباره‌ی صداهایی که می‌شنوید، بنویسید.**

.....

.....

.....

.....

.....

۳ برداشت خود را از ضرب المثل «نوش‌دارو بعد از مرگ سهراب» در یک بند بنویسید.

.....

.....

.....

.....

درک متن

الف) به جمله‌های زیر دقّت کنید:

هر قدر بیشتر بالاتر بروی، پایین افتادنت هم شدیدتر خواهدبود؛ بنابراین فراموش نکن که هنگام بالا رفتن، از محکم بودن جای پایت مطمئن شوی.

این وظیفه‌ی هر انسانی است؛ بنابراین تشکّر لازم نیست.

این حیوان وحشی است؛ بنابراین حمله خواهد کرد.

واژه‌ی «بنابراین» یکی دیگر از واژه‌هایی است که میان دو جمله می‌آید و «علّت، سبب و دلیل» را بازگو می‌کند.

ب) جاهای خالی را با «امّا، ولی، بنابراین، و» کامل کنید.

چند وقت پیش داستانی درباره‌ی خیر و شر خواندم. اینکه سال‌ها پیش خیر و شر برای شنا کردن به دریا رفتند.....، شر زودتر از آب بیرون آمده.....، لباس‌های خیر را پوشید.....، خیر هم برای اینکه برهنه نماند، مجبور شد لباس‌های شر را بپوشد. و حالا سال‌هاست که آدم‌هاخیر و شر را اشتباه می‌گیرند.

هنر و سرگرمی

۱ از روی سرمشق زیر، خوش خط و زیبا بنویسید.

همان گنج دنیا و کاخ بلند — نخواهد بُدَن مر تو را سودمند

....

سخن ماندَ از تو همی یادگار — سخن را چنین خوار مایه مدار

....

۲ جمله‌های نوشته شده در جورچین زیر را شماره‌گذاری کنید و داستان آن را بخوانید.

عنوان داستان: نگهبان کاروان

نگهبان کاروانی گفت: «تعداد آنها زیاد بود و من تنها بودم».

شب به خواب رفت.

بامداد صاحبان مال دیدند که شتران و بار آنها ناپدید شده است

دزدان رسیدند و کاروان را غارت کردند.

به پاسبان پرخاش کردند که چه پیش آمده است؟

گفت: «دزدان نقابدار، کاروان را غارت کردند و مال مردم را به یغما بردند».

گفتند: «اگر نمی‌توانستی با آنها مبارزه کنی، باید فریاد و هیاهو می‌کردی تا بیدار شویم».

گفتند: «مگر تو سنگ بودی؟ چرا جلوی آنها را نگرفتی؟»

گفت: «در آن هنگام شمشیر کشیدند و گفتند اگر فریاد و هیاهو کنی تو را می کشیم».

من نیز از ترس خاموش گشتم،

امّا اکنون هر قدر که بخواهید برایتان فریاد می‌کشم!»

ایرانِ من

۳

فصل سوم

- درس ششم: ای وَطن
- درس هفتم: آزاد (فرهنگِ بومی ۱)
- درس هشتم: دریاقُلی

درس ششم

ای وطن

املا و دانش زبانی

۱ با توجّه به متن درس، واژه‌هایی را که صدای / س / دارند، پیدا کنید و بنویسید.

.....

.....

.....

۲ جمله‌های زیر را با استفاده از واژه‌های درس، کامل کنید.

ای ..... دوستت دارم؛ چون مانند سرودی ..... از اعماق وجودم شنیده می‌شوی. دوستت دارم؛ زیرا مانند کوه در برابر ..... استواری. قهرمان ..... همچو خوش‌ترین یادها در دل‌ها، جاودانه خواهد بود. نم‌نم باران بهاری و بوی ..... گل‌ها، یادآور اشعار زیبای ..... است. دوستت دارم و با ..... نگهبان بلندی‌های خاک پاکت هستم.

۳ در عبارات و ابیات زیر منادا و حرف ندا را مشخّص کنید.

عبارات و مصراع‌ها	نشانه‌ی ندا	منادا
ای وطن، همچو باران بهاری		
سعدیا، مرد نکونام، نمیرد هرگز		
یارب، نکن از لطف، پریشان ما را		
خدای کعبه، ای یکتا		

نگارش

۱ متن زیر را تا یک بند ادامه دهید.

وطنم را دوست دارم.....

.....

.....

.....

۲ یکی از موضوع‌های زیر را انتخاب کنید و خاطره‌ی خود را از آن بنویسید.

جشن دهه‌ی فجر ☐ عید نوروز ☐ شب یلدا

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

کارگاه نویسندگی

تشبیه

- تشبیه آن است که کسی یا چیزی را به کسی یا چیزی دیگر مانند کنند.
- از تشبیه برای زیباتر کردن نوشته‌ی خود می‌توان استفاده کرد.

۱ کلمه‌های زیر را به چیزهای مناسب، تشبیه کنید و در جمله‌ای به‌کار ببرید.

- مادر مثل ....
- گل مانند ....
- کوه چون ....
- ایران همانند ....

۲ جدول را کامل کنید.

حقّی که میهن برای ما قائل است	مسئولیتی که ما در برابر میهن داریم
۱ـ حقّ ماست، در مدارس و با امکانات خوب درس بخوانیم.	۱ـ مراقبت از وسایل و ابزارهای مدرسه، وظیفه‌ی ماست.
۲ـ	۲ـ
۳ـ	۳ـ
۴ـ	۴ـ

۳ درباره‌ی مفهوم عبارت «وطن دوستی نشانه ی ایمان است» یک بند بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

درس هفتم

درس آزاد

(فرهنگِ بومی ۱)

املا

نگارش

درس هشتم

دریا قُلی

املا و دانش زبانی

۱ در هر ستون، حرف نخست کلمه‌ها را بردارید؛ از راست به چپ در کنار هم قرار دهید تا یک واژه از متن درس به دست آید.

فروش دوران ادبیات کهن اتّفاق رکاب	حاشیه فرسوده ظلم	میهن دلیرانه انتقال فوراً عقب	وطن سرعت عملیات تلفّظ
.....	.....	.....	.....

۲ با توجّه به متن درس، جدول زیر را کامل کنید.

واژه‌های بدون نقطه	واژه‌های یک نقطه‌ای	واژه‌های دو نقطه‌ای	واژه‌های سه نقطه‌ای

۳ متن زیر را بخوانید و هر جایی که لازم است، در آن از نشانه‌های « . ، : ؟ ! » استفاده کنید.

یک روز غروب ..... وقتی دهقان از مزرعه به خانه بر می‌گشت از لانه‌ی غازها صدایی شنید ..... دهقان از جا پرید و گفت ..... «چه صدای عجیبی..... حتماً روباه است ..... » سپس به طرف لانه‌ی غازها دوید ..... روباه را از لانه‌ی غازها بیرون کرد ..... در را که باز کرد ..... گفت ..... « دختر خوبم ..... روباه می‌گوید ..... امروز صبح که غازها را به چرا می‌بردی ..... شال زیبایی سرکرده بودی ..... یا شالت را می‌دهی یا همه‌ی غازها را می‌برم»..... دخترک با ناراحتی گفت ..... «مگر روباه هم شال سر می‌کند ..... » دهقان گفت ..... «من نمی‌دانم ..... حالا که چشمش دیده و دلش خواسته است».

نگارش

۱ با استفاده از واژه‌های زیر یک بند درباره‌ی «شهید» بنویسید. از علائم نگارشی مناسب هم استفاده کنید.

عشق ــ زندگی ــ حماسه ــ صداقت ــ سنگر ــ سرنوشت ساز

.....

.....

.....

.....

.....

۲ من با خواندن این درس:

کنجکاو شدم...	....
متوجّه شدم که...	....
اکنون احساس می‌کنم که...	....

کارگاه نویسندگی

توصیف : یکی از راه‌های تمرین در نویسندگی توصیف است. توصیف بیان ویژگی‌های یک چیز یا پدیده‌ی خاطر است. در توصیف باید به اندازه، رنگ، بو، لطافت و زبری، فاصله و سایر خصوصیات آن چیز توجّه کرد.

۱ **به‌نظر شما کدام بند درس از توصیف زیباتری برخوردار است؟**

۲ **وطن خود را در دو بند توصیف کنید.**

۳ **فهم خود را از ضرب المثل «هرکه بامش بیش، برفش بیشتر»، در یک بند بنویسید.**

درک متن

الف) متن زیر را با دقّت بخوانید.

آن سوی جنگل‌ها، روستای کوچکی بود. در آنجا رسم بود که افراد پیر و از کار افتاده را در خانه‌ی دور افتاده‌ای نگهداری کنند.

در این روستا، دهقان جوانی با پدر پیر و پسر کوچکش زندگی می‌کرد. پدر او دیگر نمی‌توانست کار کند. دهقان جوان‌تصمیم گرفت او را به آن خانه ببرد.

فردای آن روز، پدرش را سوار گاری کرد و به راه افتاد. وقتی که به آنجا رسیدند، مقداری آب و غذا برای او گذاشت و برگشت. در راه به یاد پیری خودش افتاد و گفت: «انصاف نیست؛ یک روز ممکن است پسرم همین بلا را سر من بیاورد». دهقان جوان برگشت و پدر را با خود به خانه آورد و او را در زیرزمین خانه‌اش پنهان کرد.

پس از مدّتی بیشتر مردم روستا بیمار شدند. وقتی پیر مرد خبر را شنید، گفت: «بیماری به خاطر آب آلوده است. به سرچشمه بروید و راه آب را عوض کنید». دهقان جوان حرف‌های پدر را به مردم گفت. آنها مسیر آب را تغییر دادند و سلامتی به روستا بازگشت.

مدّتی گذشت. فصل کاشت فرا رسید. پدر پیر به پسرش گفت: «اگر امسال مردم به جای گندم ذرّت بکارند، سال بعد زمین دوباره قوّت پیدا می‌کند و محصول گندم زیاد می‌شود».

مردم همان کاری را کردند که پیرمرد گفته بود. سال بعد آسیاب‌ها پر از دانه‌های گندم شدند. مردم روستا جشن گرفتند و به خانه‌ی دهقان آمدند و گفتند: «تو خیر مردم روستا را از همه بهتر می‌دانی پس کدخدای ما هستی.» دهقان گفت: «امّا من کاری نکرده‌ام، این فکر پدرم بود». مردم با تعجّب گفتند: «مگر او را به آن خانه نبرده‌ای؟»

دهقان جوان ماجرا را تعریف کرد و گفت:«درست است که پدرم از کار افتاده است؛ امّا چیزهای زیادی می‌داند». از آن روز مردم‌تصمیم گرفتند که پیرمردها و پیرزن‌ها را پیش خود نگه دارند.

ب) با توجّه به متن به سؤالات زیر پاسخ دهید.

۱ در سطر اوّل کلمه‌ی«آنجا» به چه چیزی اشاره می‌کند؟

.....

۲ کلمه‌ی «او» به چه کسی یا چه چیزی اشاره می‌کند؟

.....

۳ کلمه‌ی «تو» به چه کسی یا چه چیزی اشاره می‌کند؟

.....

۴ در بند سوم کلمه‌ی«آنجا» به چه چیزی اشاره می‌کند؟

.....

۵ در دو بند آخر متن، دور نشانه‌های ربط خط بکشید.

.....

۱ **از روی سرمشق زیر، خوش خط و زیبا بنویسید.**

تو ای آن‌که گیتی بجویی همی — چنان کن که بر داد پویی همی

.....

فریدون فرّخ فرشته نبود — ز مشک و ز عنبر سرشته نبود

.....

۲ **مانند نمونه واژه‌ها را با فلش به هم وصل کنید و یک جمله بسازید.**

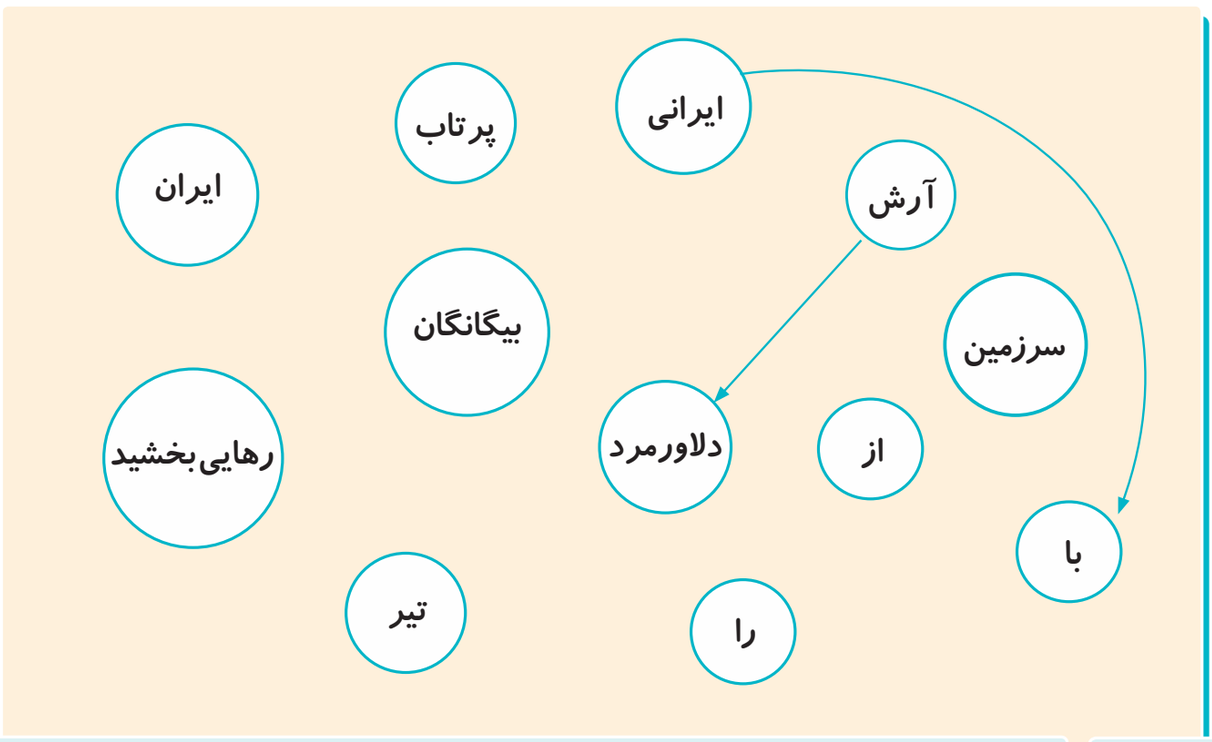

جمله .....

۴
فصل چهارم

نام‌آوران

- درس نهم: رنج‌هایی کشیده‌ام که مپرس
- درس دهم: عطّار و جلال‌الدّین محمّد
- درس یازدهم: شهدا خورشیدند

درس نهم

رنج‌هایی کشیده‌ام که مپرس

املا و واژه آموزی

۱ واژه‌هایی را که در آنها یکی از شکل‌های صدای / ز / به‌کار رفته است، از درس پیدا کنید و بنویسید.

.....

.....

.....

.....

۲ مانند نمونه واژه‌های زیر را در جدول قرار دهید.

کلمه ــ فضلا ــ کتاب ــ کلمات ــ فاضل ــ کُتُب ــ فصل ــ متن ــ فصول

کلمه	کلمات
.....	.....
.....	.....
.....	.....

۳ جدول زیر را کامل کنید.

واژه		« نامه »		واژه‌ی جدید
.....	+	.....	=	.....
.....	+	.....	=	.....
.....	+	.....	=	.....
.....	+	.....	=	.....

نگارش

۱ متن زیر را تا سه سطر ادامه دهید.

اگر به جای دوستان دهخدا بودم .....

.....

.....

.....

.....

۲ واژه‌های زیر را به ترتیب حروف الفبا مرتّب کنید، سپس با استفاده از آنها، یک بند درباره‌ی یکی از نام‌آورانی که می‌شناسید، بنویسید.

پایداری، جمع آوری، تحقیق، اندیشمندان، یادگار، آثار، تأثیر گذار، جاودانگی

.....

.....

.....

.....

.....

کارگاه نویسندگی

مقایسه: یکی از راه‌های تمرین در نوشتن، مقایسه است. مقایسه بیان تفاوت‌ها و شباهت‌های دو چیز است.

۱ **دو تصویر را با هم مقایسه کنید.**

.....

.....

.....

.....

۲ **شخصیت دهخدا را با یکی از نام‌آورانی که در کلاس پنجم با آن آشنا شدید، مقایسه کنید. تفاوت و شباهت آنها را در دو بند بنویسید.**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

۳ فهم خود را از ضرب‌المثل «کار نیکو کردن از پر کردن است»، در یک بند بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

درس دهم

عطّار و جلال الدّین محمّد

املا و دانش ادبی

۱ با حروف آخر هر واژه، مانند نمونه واژه‌های جدیدی از متن درس بنویسید.

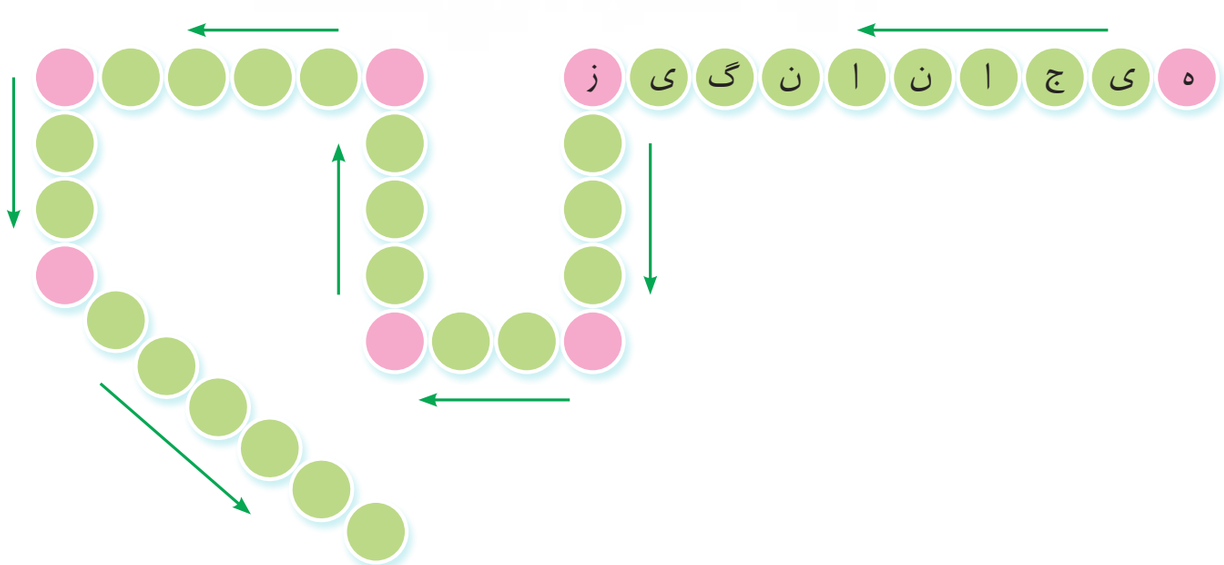

۲ با توجّه به متن درس، غلط‌های املایی را پیدا کنید و شکل درست آن را در جدول بنویسید.

- محمّد و پدرش برای یک سفر تولانی صمرقند را ترک کردند.
- محمّد از هر فرستی برای آموختن استفاده می‌کرد.
- عطّار نصخه‌ای از کتاب اصرارنامه‌ی خود را به محمّد هدیه داد.
- بهاءالدّین به سفارش عطّار مراغب محمّد بود؛ چون او آینده‌ی درخشانی داشت.

واژه‌ی غلط	شکل صحیح واژه

۳ کدام یک از شعرهای زیر مثنوی است؟ دلیل بیاورید.

الف)

بادِ بهاری وَزید از طرفِ مَرغزار — باز به گردون رسید، ناله‌ی هر مُرغِ زار

خیز و غنیمت شمار، جُنبشِ بادِ رَبیع — ناله‌ی موزونِ مرغ، بوی خوشِ لاله زار

ب)

ز بهرِ نیایش، سر و تن بشُست — یکی پاک جای پرستش بجُست

از آن پس نهاد از برِ خاک، سر — چنین گفت: کای داورِ دادگر!

زِ هَر بد، تویی بندگان را پناه — تو دادی مرا، گُردی و دستگاه

.....

.....

نگارش

۱ جمله‌های زیر را به‌طور مناسب کنار هم قرار دهید. با اضافه کردن کلمه‌ها و جملات دیگر یک متن معنی‌دار بنویسید.

- با جهد و کوشش می‌توان رضای خالق بی‌چون را جلب نمود.
- دعوی برتری از دیگران و کبر، انسان را از همه‌ی افراد پست، پست‌تر می‌کند.
- فرمانبر خدا و نگهبان خلق بودن، حسّ خوبی به انسان‌ها می‌دهد!
- جوانمرد بودن و آدمیت از نشانه‌های علم است که در انسان جلوه می‌کند.
- با صبر و کوشش، می‌توان به خوشبختی رسید.

.....

.....

.....

.....

.....

۲ چه ارتباطی بین کتاب و درخت وجود دارد؟ چند نوع از این ارتباط‌ها را بنویسید. (هر طور که دلتان خواست می‌توانید بین آنها ارتباط برقرار کنید.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

کارگاه نویسندگی

روزنامه دیواری: تهیه‌ی روزنامه دیواری یک کار گروهی و کسب مهارت جمعی در نوشتن است. یک روزنامه‌ی دیواری شامل داستان، شعر، گزارش، مصاحبه، اخبار مدرسه، لطیفه، معمّا، مطالب علمی ـ تخیّلی و جدول کلمات متقاطع و... است. تهیه‌ی روزنامه دیواری، تمرین بازی، شادی و یادگیری است.

۱ **با همکاری گروه، یک روزنامه دیواری درباره‌ی یکی از نام‌آوران (شهیدان، دانشمندان، نویسندگان یا نیکوکاران) محلّ زندگی خود (روستا یا شهر) تهیه کنید و عنوان اصلی بخش‌های مختلف آن را در اینجا بنویسید.**

.....

.....

.....

.....

۲ **برداشت خود را از «چو خواهی که نامت نماند نهان مکن نام نیک بزرگان نهان» در یک بند بنویسید.**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

درس یازدهم

شهدا خورشیدند

املا و دانش ادبی

۱ شکل صحیح کلمات را انتخاب کنید.

الف) دانش‌آموزان (انشای ــ انشاء) خود را در کلاس خواندند.

ب) معلّم گفت: نام (شهدای ــ شهداء) انقلاب ما در تاریخ جاویدان باقی می‌ماند.

۲ با توجّه به متن درس، جدول زیر را کامل کنید.

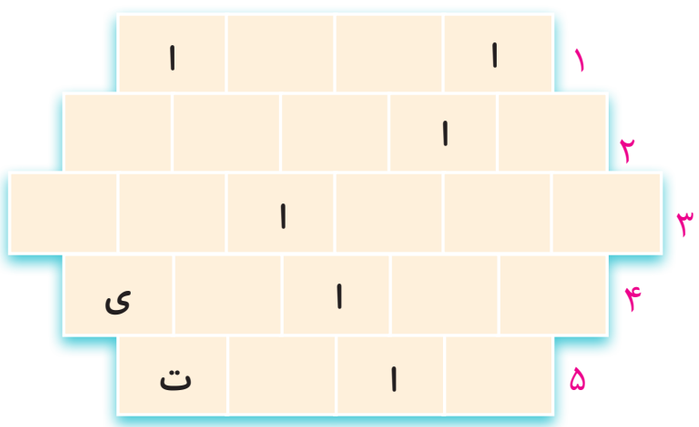

۳ در هر یک از جمله‌های زیر «شهید» به چه چیزی تشبیه شده است؟

شهدا خورشیدند . .....

چون چراغی است که در خانه‌ی ما می‌سوزد . .....

چون شقایق سرخ است. .....

نگارش

۱ داستان زیر را تا سه سطر ادامه دهید.

« از کوه بالا رفت. شقایق‌های وحشی در دسترس نبودند.با احتیاط جلو رفت و دسته‌ای از شقایق‌های سرخ را چید. کوله بارش سنگین بود. به سختی از کوه پایین آمد، کف پوتینش سوراخ شده بود. کم کم هوا داشت تاریک می‌شد که به سنگرها نزدیک شد. به سمت سنگر خودشان حرکت کرد. صدایی ملکوتی را شنید که روحش را به پرواز در آورد. با خوشحالی پرده‌ی سنگر را کنار زد؛ ولی ناگهان .....

.....

.....

..... ».

۲ جمله‌های زیر را کامل کنید.

شهید همچون .....

شهدا چون کوه‌های .....

شهدا همیشه .....

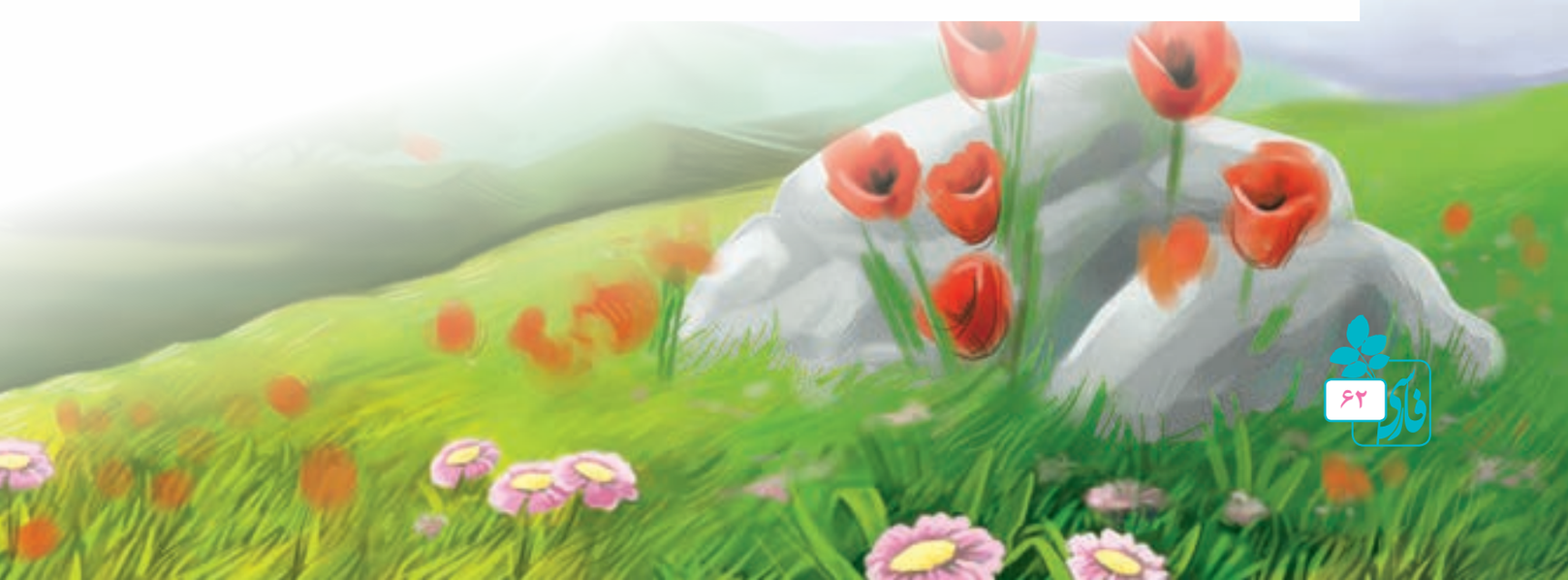

کارگاه نویسندگی

گزارش : گزارش نوعی نوشته است که در آن نویسنده اطّلاعاتی درباره‌ی موضوعی خاص در اختیار کسانی می‌گذارد که از آن آگاه نیستند.

۱ **در مورد یکی از شهدایی که می‌شناسید، گزارشی تهیه کنید و در دو بند بنویسید. (عنوان مناسبی برای گزارشتان پیدا کنید.)**

موضوع:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

۲ **گزارش ساده‌ای از آنچه امروز در مدرسه دیده‌اید، بنویسید.**

.....

.....

.....

.....

.....

۳ **فهم خود را از ضرب المثل «تو نیکی می‌کن و در دجله انداز...» در یک بند بنویسید.**

.....

.....

.....

.....

.....

درک متن

الف) در سال‌های گذشته با نشانه‌های ربط « امّا، ولی، و، نیز.....» آشنا شدید. حالا به جمله‌های زیر توجّه کنید:

اگرچه هوا تاریک شده بود امّا پسرک به راحتی راه خانه را پیدا کرد.

اگرچه رسیدن به موفّقیت کار دشواری به نظر می‌رسد امّا با تلاش و پشتکار می‌توان به آن رسید.

کلمه‌ی مشخّص شده، یکی دیگر از کلمه‌هایی است که جمله‌ها را به یکدیگر ربط می‌دهد.

ب) متن زیر را با «که، و، اگرچه، امّا، ولی» کامل کنید.

در زمان‌های قدیم، یک گرگ و یک روباه با یکدیگر دوست بودند. گرگ در یک روز سرد زمستانی، هنگامی که برف سنگینی باریده بود، برای پیدا کردن غذا بیرون رفت. همین‌طور که دنبال غذا می‌گشت، به کوهی رسید..... در آنجا روباه را دید..... به کوه تکیه داده بود. گرگ گفت: «سلام روباه ای کاش تو هم با من به شکار می‌آمدی!..... من همه‌جا را گشته‌ام؛ ولی چیزی پیدا نکرده‌ام». روباه با لحن دوستانه‌ای گفت: «متأسّفم دوست عزیز! می‌خواهم به تو کمک کنم، ..... باید این کوه را نگه دارم. اگر تو این کوه را نگه داری،من می‌روم و برای تو و خودم شام خوبی می‌آورم».

سپس روباه به سمت گرگ پرید ..... گرگ هم به سمت کوه. ساعت‌ها گذشت..... روباه برنگشت..... دست و پشت گرگ خسته شده بود؛ امّا صبر کرد. بعد از مدّتی فهمید که روباه برنخواهد گشت.

۱ از روی سرمشق زیر، خوش‌خط و زیبا بنویسید.

به داد و دهش یافت آن نیکویی — تو داد و دهش کن، فریدون تویی

چنینیم یک سر، که ِ و مِه همه — تو خواهی شبان باش، خواهی رمه

۲ پاسخ سؤالات را در جدول بنویسید، سپس با حروف خانه‌های علامت‌دار، رمز جدول را پیدا کنید.

۱ مهم‌ترین لغت‌نامه توسّط وی گردآوری و تألیف شد. ۲ سراینده‌ی شعر «درد عشقی کشیده‌ام که مپرس» ۳ از شاگردان نزدیک بوعلی سینا ۴ به معنی واژه و کلمه ۵ کتابی که اطّلاعات گوناگونی در آن آورده شده باشد. ۶ درختی که باعث جاودانگی می‌شود. ۷ سوره‌ای در قرآن به معنی ستایش ۸ به معنای غرفه و اتاق ۹ برای رسیدن به آن باید تلاش کرد. ۱۰ پاداش نمازگزاران ۱۱ به معنای اوّلین

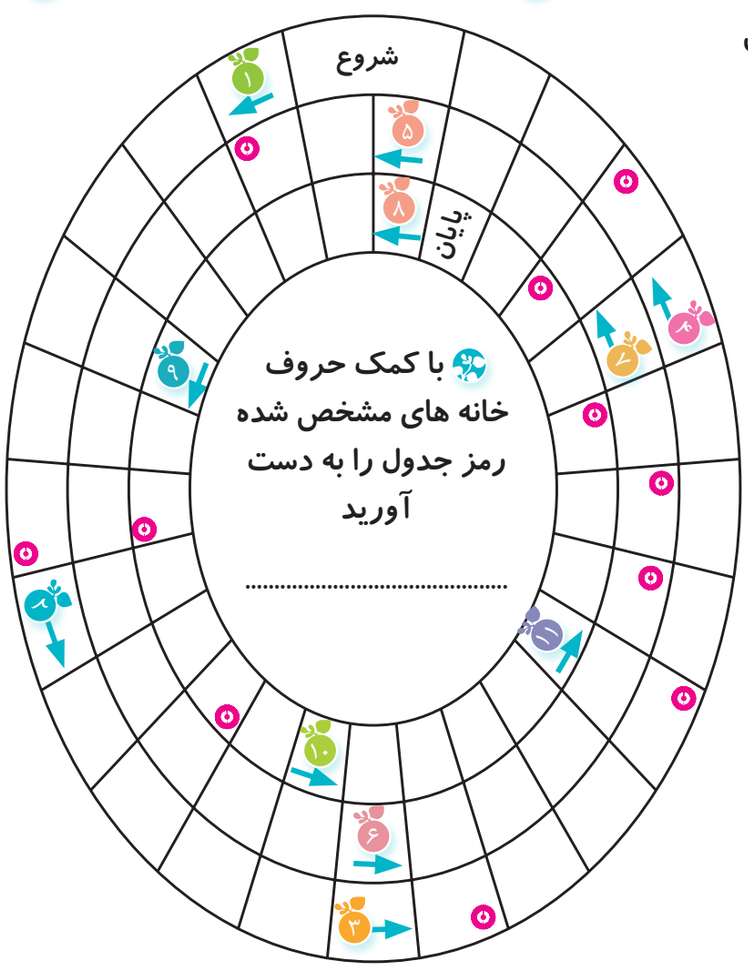

راهِ زندگی

۵

فصل پنجم

- درس دوازدهم: دوستی و مشاوره
- درس سیزدهم: فرهنگ بومی (۲)
- درس چهاردهم: رازِ زندگی

درس دوازدهم

دوستی و مشاوره

املا و واژه‌آموزی

۱ در جمله‌های زیر شکل درست واژه‌های داخل کمانک را انتخاب کنید و بنویسید.

در هر نیک و بد به دوستان خود (مشفق / مشفغ / موشفق) باش. .....

چون دوست نوگیری، پشت بر دوستان (کحن / کهن / کوهن) مکن. .....

دوستی ایشان به مردمی و (احصان / اهسان / احسان) تازه نگه دار. .....

۲ مانند نمونه، با واژه‌های داده شده، چهار واژه‌ی جدید بسازید.

✓ دل + شاد ← دلشاد

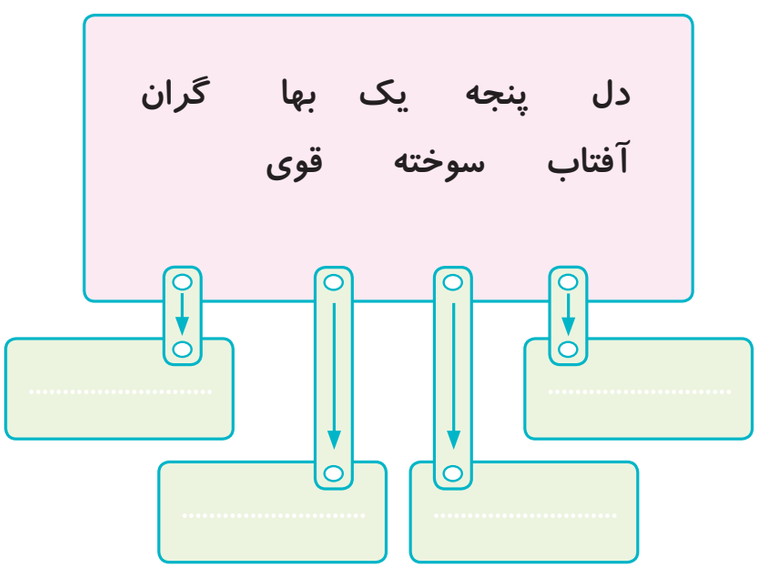

۳ مانند نمونه کامل کنید.

همی + رفت	=	همی رفت	،	یعنی	برفت .
همی + روم	=	.....	،	یعنی	..... .
..... + ...	=	همی زنم	،	یعنی	..... .
..... + ...	=	.....	،	یعنی	..... .

نگارش

۱ متن زیر را بخوانید و در جاهای خالی کلمات مناسب بنویسید.

قناری آواز نمی‌خواند. گل چشمانش را باز نمی کند و ابر از حرکت ..... است. گویی همه منتظر فصل ..... هستند. فصل دوباره زنده شدن طبیعت. فصل گل‌های .....بوته‌های ..... و آسمان ..... که خورشید گرم و ..... به آن می‌تابد. پشت پنجره منتظر .....نشسته‌ام. در انتظار فصلی که عشق و ..... به زندگی را همراه می‌آورد.

۲ از دوست خود چه انتظاراتی دارید؟ در سه سطر بنویسید.

.....

.....

.....

۳ در یک بند توضیح دهید که مشورت کردن چه فایده‌هایی دارد و با چه کسانی باید مشورت کرد؟

.....

.....

.....

.....

.....

.....

کارگاه نویسندگی

خاطره (یادداشت‌های روزانه)

برای بهتر نوشتن باید بسیار بخوانیم و بسیار بنویسیم.

یادداشت کردن رویدادهای روزانه در این کار به ما کمک می‌کند.

۱ خاطره‌ی اوّلین روز مدرسه و پیدا کردن اوّلین دوست خود را در دو بند بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

۲ ضرب المثل «تا پول داری رفیقتم، قربانِ بندِ کیفتم» را در چند سطر توضیح دهید.

.....

.....

.....

درس سیزدهم

درس آزاد

(فرهنگِ بومی ۲)

املا و...

درس چهاردهم

رازِ زندگی

املا و دانش ادبی

۱ با توجّه به متن درس، جمله‌هایی را که در آنها واژه‌ی «گل» به‌کار رفته است، بنویسید.

.....

.....

.....

.....

۲ با توجّه به متن درس، جدول را کامل کنید.

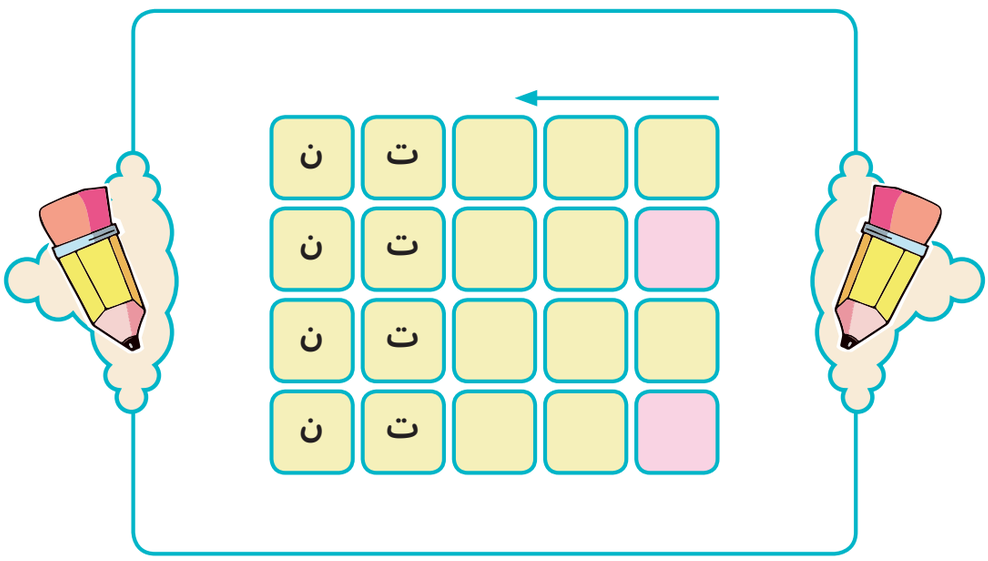

۳ دو نمونه مبالغه و دو نمونه مناظره از درس‌هایی که تا کنون خوانده‌اید، بنویسید.

مناظره	.....
	.....
مبالغه	.....
	.....

نگارش

۱ با استفاده از جان‌بخشی، برای هر یک از کلمه‌های زیر یک جمله بنویسید.

زبان سبز:	
باغچه:	
چمنزار:	

۲ تصویر زیر را در یک بند توصیف کنید. از جان‌بخشی برای زیباتر شدن توصیف خود استفاده کنید.

.....

.....

.....

.....

۳ تصوّر کنید در یک باغ پرگل ایستاده‌اید و چهچه‌ی بلبل هم به گوش می‌رسد. گفت‌وگوی خیالی میان بلبل و گل را در یک بند بنویسید.

.....

.....

.....

.....

کارگاه نویسندگی

خلاصه‌نویسی

خلاصه‌نویسی یکی از راه‌های کسب مهارت در نویسندگی است. در خلاصه‌نویسی باید مطالب عمده و اصلی متن را ذکر کنیم و از نوشتن جزئیات چشم بپوشیم.

۱ **حکایت «محبّت» را در یک بند خلاصه کنید.**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

۲ **خلاصه‌ی آخرین داستانی را که خوانده‌اید، بنویسید.**

.....

.....

.....

.....

.....

درک متن

الف) به جمله‌های زیر توجّه کنید.

اگر پرسند که قصّه‌خوانی، چند نوع است؟ بگوی دو نوع.

بی شک دریاقلی اگر در آن شب سرنوشت‌ساز، دچار ترس و تردید می‌شد و اگر تنها به نجات خود و خانواده‌اش می‌اندیشید یا اگر اندکی کوتاهی می‌کرد؛ خدا می‌دانست چه اتّفاقات ناگواری می‌افتاد.

موفّق می‌شوی، اگر تلاش کنی.

واژه‌ی اگر معمولاً مفهوم شرط و تردید را بیان می‌کند.

ب) یک بند بنویسید و واژه‌های «اگر، ولی، امّا، و، زیرا، چون» را در آن به کار ببرید.

.....

.....

.....

.....

.....

۱ از روی سرمشق زیر، خوش‌خط و زیبا بنویسید.

به بازیگری ماند این چرخ پست که بازی برآرد به هفتاد دست

....

زمانی به دستِ یکی ناسزا زمانی خود از درد و سختی رها

....

۲ از نقطه‌ی شروع، پنج تا پنج تا خانه‌ها را بشمارید و حروف به‌دست آمده را یادداشت کنید. با کنار هم قرار دادن حروف، یک جمله‌ی زیبا به دست می‌آید.

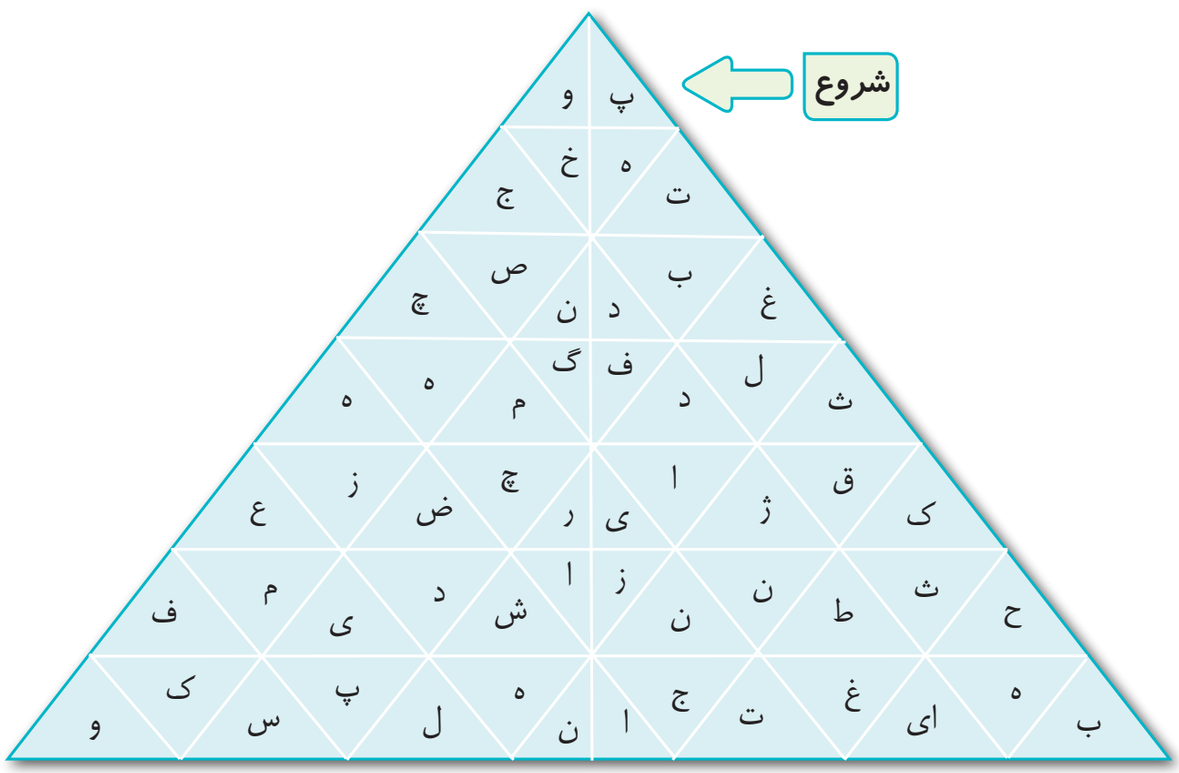

جمله: .....

علم و عمل

۶

فصل ششم

- درس پانزدهم: میوه‌ی هنر
- درس شانزدهم: آداب مطالعه
- درس هفدهم: ستاره‌ی روشن

درس پانزدهم

میوه‌ی هنر

املا و دانش زبانی

۱ با توجّه به متن شعر، برای هریک از نشانه‌ها، واژه‌های مناسب بنویسید.

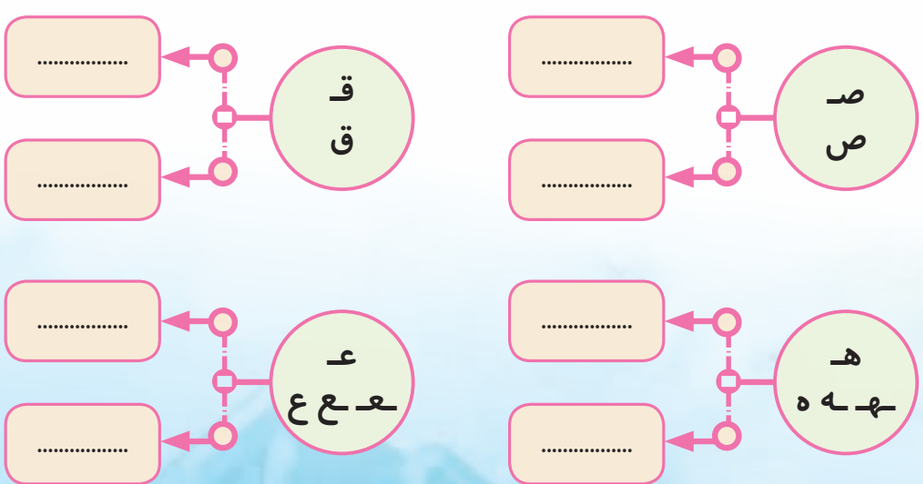

۲ واژه‌های زیر را از متن درس بیابید و بنویسید.

واژه‌ای پنج حرفی که حرف چهارم آن «گ» باشد.	←	.....
واژه‌ای شش حرفی که حرف اوّل آن «س» باشد.	←	.....
واژه‌ای پنج حرفی که حرف چهارم آن «ت» باشد.	←	.....
واژه‌ای چهار حرفی که حرف دوم آن «ذ» باشد.	←	.....

۳ کدام یک از جمله‌های زیر شبه جمله هستند؟

- یا رب
- دریغ
- پس اعتدال نگاه باید داشت
- بار الها
- گشاده است بر ما، درِ راستی

۴ مخّفف واژه های زیر را بنویسید.

- پارسال: .....
- دیروز: .....
- گاه: .....

نگارش

۱ **داستان شعر را به نثر ساده بنویسید.**

۲ **سرنوشت درختی را که امروز تبدیل به میز و نیمکت شده، از زبان خودش در پنج سطر بنویسید.**

کارگاه نویسندگی

بازسازی : بازسازی وقایع و رویدادها یکی از راه‌های تمرین در نویسندگی است؛ می‌توان رویدادهای کوچک را به‌صورت یک داستان کوتاه بازسازی کرد.

۱ **پایان داستان «درخت علم» را هر طور که می‌خواهید، تمام کنید.**

.....

.....

.....

۲ **شعر «شیر خدا» را به نثر ساده بنویسید.**

.....

.....

.....

.....

۳ **دریافت خود را از ضرب‌المثل «مارگزیده از ریسمانِ سیاه و سفید می‌ترسد»، در یک بند بنویسید.**

.....

.....

.....

.....

درس شانزدهم

آداب مطالعه

املا و واژه‌آموزی

۱ در هر جمله، زیرِ شکل صحیح واژه‌های داخل کمانک، خط بکشید.

الف) باید دانست که جماعت، (لایق ــ لایغ) چه نوع سخن است.

ب) آگاه شدن از (اهوال ــ احوال) گذشتگان از فواید قصّه‌خوانی است.

پ) از آداب حکایت‌گویی این است که سخنان محال و (گذاف ــ گزاف) نگوید.

ت) در نظم‌خوانی، چنان نکنند که (مستمع ــ مصتمع) ملول گردد.

۲ در جدول زیر، واژه‌های معنی‌دار از درس آمده است، آنها را پیدا کنید و بنویسید.

ر	ی	ص	ع	م	ظ	ن	س	ذ
ا	ن	ح	م	خ	ا	ج	ت	ل
غ	ت	ف	ص	و	ر	ژ	ا	ط
ب	ع	ز	ق	ا	ل	ی	خ	غ
ی	ب	و	ه	ن	ق	د	گ	پ
م	ر	ا	ن	ی	ط	ا	ل	س
ش	ت	ل	ا	د	ت	ع	ا	ک

....

....

۳ پنج واژه را که با «خوان» و «خوانی» ترکیب می‌شوند، بنویسید.

....

....

نگارش

۱ متن زیر را در یک بند ادامه دهید و عنوانی برای نوشته‌ی خود انتخاب کنید.

موضوع:

در اتاق نشسته بودم و به کتاب‌های کتابخانه نگاه می‌کردم. ناگهان چشمم به کتاب .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

۲ یکی از حکایت‌هایی را که تا به حال شنیده‌اید، به زبان ساده بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

کارگاه نویسندگی

ضرب المثل :

عبارتی که در بردارنده‌ی نکته یا لطیفه یا پندی است و در میان مردم رایج است. استفاده‌ی به‌جا و مناسب از ضرب المثل، گفتار و نوشتار را شیرین و دل‌پذیر می‌کند.

۱ **ضرب المثل «کبوتر با کبوتر باز با باز، کند هم جنس با هم جنس پرواز» را توضیح دهید.**

.....

.....

.....

۲ **دریافت خود را از ضرب المثل «این دغل دوستان که می‌بینی، مگسانند گرد شیرینی»، بنویسید.**

.....

.....

.....

.....

۳ **دو ضرب المثلی را که در کتاب فارسی سال‌های گذشته آموخته‌اید، بنویسید.**

.....

.....

درس هفدهم

ستاره‌ی روشن

املا و دانش زبانی

۱ از متن درس، بندهایی را که هر دو واژه‌ی مشخّص شده در آن به کار رفته است، پیدا کنید و بنویسید.

الف) وصیت، عزّوجل

.....

.....

ب) زینهار، حرام

.....

.....

۲ با توجّه به حروف نوشته شده در جدول، واژه‌های چهار حرفی را از متن درس پیدا و جدول را کامل کنید.

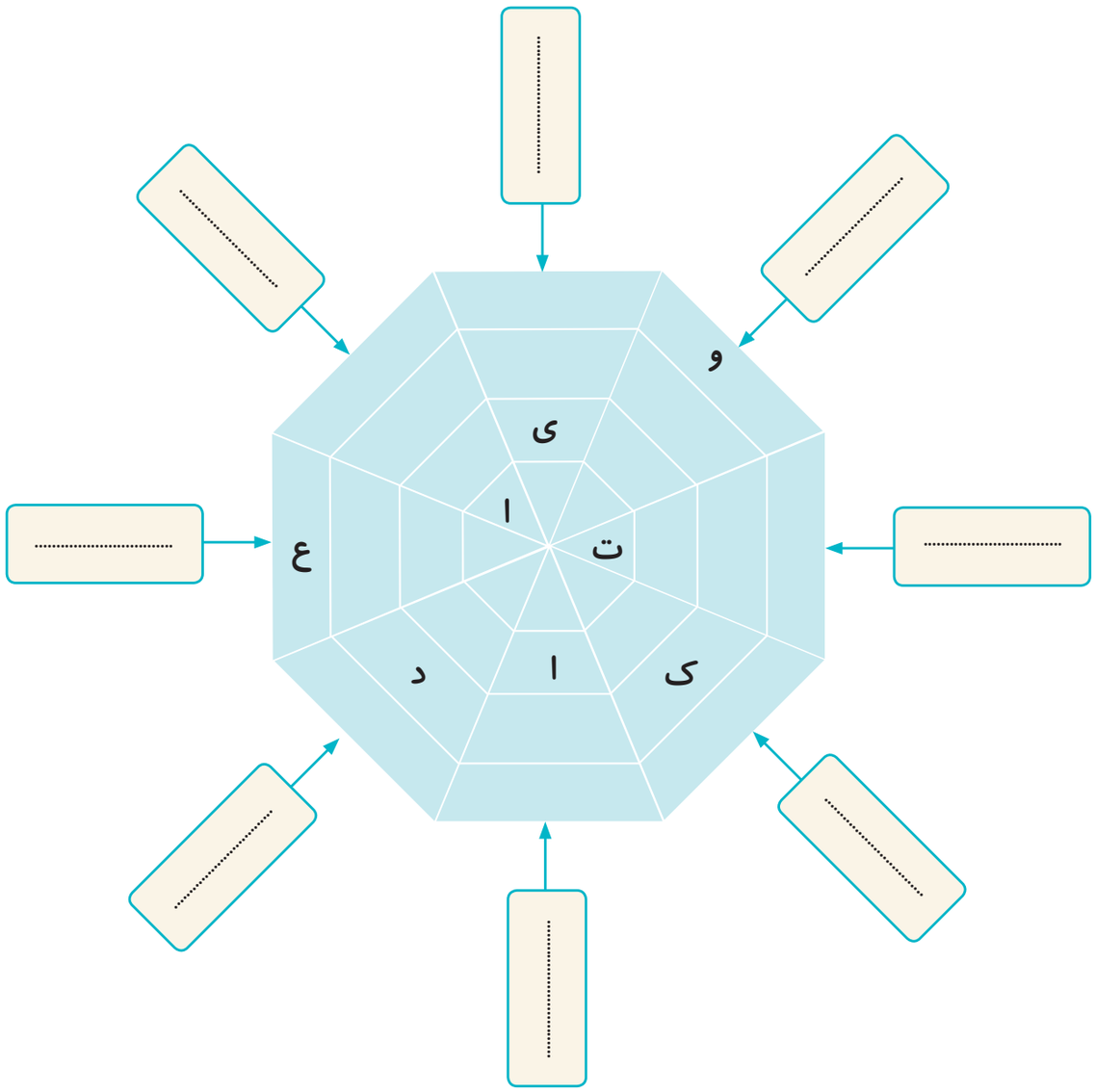

۳ واژه‌های متضاد را در ابیات و عبارت‌های زیر بیابید.

الف) سخن در میان دو دشمن، چنان گوی که اگر دوست گردند، شرم‌زده نشوی. (سعدی)

ب) موج زخود رفته‌ای، تیز خرامید و گفت:

هستم اگر می‌روم، گر نروم نیستم. (اقبال لاهوری)

پ) دوستان و دشمنان را می‌شناسم من

زندگی را دوست دارم، مرگ را دشمن.(اخوان ثالث)

نگارش

۱ عبارت‌های زیر را مانند نمونه، به نثر ساده‌ی امروز، برگردانید.

نثر کهن	نثرساده‌ی امروز
نخست کسی، من باشم که بدو گِرَوَم.	من نخستین فردی باشم که به او ایمان آورم.
نیکویی گویید و زینهار بدی نکنید.	
راست گفتن، پیشه کنید.	

۲ عبارت زیر را در یک بند، کامل کنید.

از دروغ گفتن دور باش چون .....

.....

.....

.....

.....

.....

کارگاه نویسندگی

لطیفه‌ی ادبی: یکی از چیزهایی که به زیبایی و لطف نوشته می‌افزاید، استفاده از لطیفه است. لطیفه سخنی کوتاه و پرمعناست که به سادگی فهمیده می‌شود. لطیفه‌ها معمولاً آمیخته به طنز، حکمت و اندرز هستند و در قالب حکایت ظاهر می‌شوند.

۱ **حکایت «نردبان فروش» از عبید زاکانی را بخوانید و برداشت خود را از آن در چند سطر بنویسید.**

«شخصی به کمک نردبان در باغ دیگری می‌رفت تا میوه بچیند، صاحب باغ، سر رسید و گفت: در باغ من چه کار داری؟

آن شخص گفت: نردبان می‌فروشم.

گفت: نردبان در باغ من می‌فروشی؟

گفت: نردبان از آنِ من است، هرجا که خواستم می‌فروشم».

.....

.....

.....

۲ **مفهوم ضرب المثل«به پایان آمد این دفتر، حکایت همچنان باقی است» را در یک بند توضیح دهید.**

.....

.....

.....

.....

درک متن

تا: حرفی است که میان عبارت‌ها و جمله‌ها می‌آید. در نمونه‌های زیر با کاربردهای آن آشنا می‌شوید:

الف) گاهی « تا» مفهوم فاصله‌ی زمانی و مکانی را بیان می‌کند. به نمونه‌های زیر، توجّه کنید:

- **از تهران تا شیراز فقط دشت و طبیعت را تماشا کردم.**
- **از صبح تا شب، کار می‌کنیم.**

ب) گاهی کلمه‌ی «تا» به مفهوم « وقتی که، زمانی که و همین که، برای اینکه» به‌کار می‌رود:

به نمونه‌های زیر، توجّه کنید:

- **تا او را دیدم، همه‌ی پرسش‌ها را فراموش کردم.**
- **خیلی دویدم که به موقع برسم؛ تا رسیدم، آنها رفته بودند.**

پ) گاهی«تا» واحدِ شمارش هم هست. مثال:

- **او هر روز، بیست تا نان می‌گرفت.**
- **به کتاب‌فروشی رفتم و دو تا کتاب خریدم.**

ت) مفهوم «تا» را در هر یک از جمله‌های زیر، بنویسید.

آنها دام و تله می‌گذارند تا تو را در دام بیندازند. .....

می‌خواهم به مهدی کمک کنم تا درس‌هایش را بهتر یاد بگیرد. .....

از شام تا سحر بیدار بود. .....

تا کنون چند تا کتاب خوانده‌ای؟ .....

تا شام، نیفتاد صدای تبر از گوش. .....

۱ از روی سرمشق زیر، خوش خط و زیبا بنویسید.

زمانی دهد تخت و گنج و کلاه　　زمانی غم و رنج و خواری و چاه

.....　　.....

چنین است، هرچند مانیم دیر　　نه پیل سرافراز ماند نه شیر

.....　　.....

۲ برای جدول زیر، سؤالات مناسب طرح کنید.

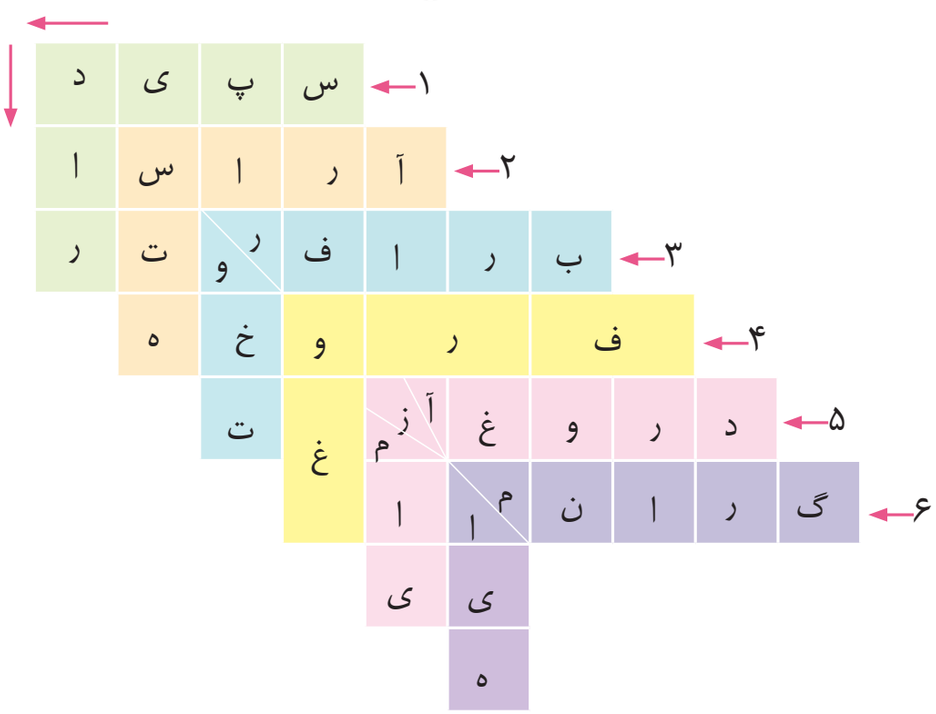

۱ .....

۲ .....

۳ .....

۴ .....

۵ .....

۶ .....

۳ **تعدادی از بیت‌های مربوط به تمرین خوش‌نویسی را (از فصل نخست تا پایان)، به ترتیب با خطّ خوش و زیبا بنویسید.**

.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

«شاهنامه‌ی فردوسی»